

Műemlékek a Tisztelt Házban

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 24. szám, 2020. június 12.

A kormány minden előzetes egyeztetés nélkül benyújtotta T/10736 számú törvényjavaslatát, amelyben egyrészt a *kulturális örökségvédelemről* szóló 2001. évi LXIV. törvényt (kötv.) és a *Budapest és az agglomeráció fejlesztésével összefüggő állami feladatokról, valamint...* szóló 2018. évi XLIX. tv-t kívánja módosítani. A Régi Épületek Kutatóinak Egyesülete (RÉKE) a már benyújtott törvényjavaslatához próbált módosító indítványt tenni a jogszabály szövegének módosításával, megindokolva a változtatás szükségességét. Mivel a módosító indítvány benyújtásának bonyolult folyamata és időigényessége miatt ez nem sikerült, a részletes bizottsági tárgyalásra mint meghívott szakértő kapott lehetőséget az egyesület a felszólalásra. Mindkét törvény önmagában is fontos, egyrészt a kulturális örökség s azon belül a műemlékek védelmével kapcsolatos jogi szabályozást illetően, másrészt a budapesti állami beruházások színtereként, további kormányzati térnyerést szentesítő, a várnegyedre és Citadellára szabott kiemelt beruházások szabályozásaként. A törvény jóváhagyása a közeli hetekben biztosan megtörténik, ami jelentősen megváltoztatja az eddigi szabályozást, amely a kormány örökségvédelemmel és műemlékekkel kapcsolatos, már hosszú évek óta zajló politikáját tükrözi. Ez a műemlékek egyre szűkebb értelmű kategorizálásában és burkoltan számuk jelentős csökkentésében csúcsosodik ki. Ehhez párosul a hatáskörök minimálisra szűkítése és az ezzel foglalkozó szakterületen dolgozók mérhetetlenül megalázó szétszórása. Emiatt a 150 éves múltra visszatekintő magyar műemlékvédelem minden eddigi eredményének fölszámolása várható. Az alábbiakban a Kulturális Bizottság előtt elhangzott felszólalás rövidített változatát közöljük.

Tisztelt Kulturális Bizottság! A parlamenti jóváhagyásra benyújtott T/10736 számú törvényjavaslattal módosítani kívánt két törvény mindegyike rendkívüli fontosságú, és a maga nemében meghatározó az érintett témákban, éppen ezért együttes tárgyalásuk csorbítja a törvények egyértelmű közérthetőségét.

A RÉKE – több szakmai szervezet (ICOMOS, MÉK) egyetértésével – kifogásolja, hogy a kulturális örökségvédelmet is szabályozó törvény jelentős módosítását nem előzte meg a 2010. évi CXXXI tv. által előírt egyeztetési kötelezettség alapján a civil és szakmai szervezetek előzetes megkeresése. A kulturális örökségvédelmet szabályozó törvény – az Alaptörvény P) cikkének (1) bekezdésére is épülően – hazánk alapvető és összetartó értékeinek védelmét szabályozza, így jelentős módosítása csak széles együttműködésben, egyetértésben történhetne meg.

A javaslat számos, valóban orvoslásra váró problémát szeretne megoldani, ám a műemlékek új szabályozásában ehhez nem megfelelő eszközt alkalmaz. Több kérdésben hibás szakmai alapvetésből indul ki, és nemzeti örökségünk védelmével ellentétes megoldásokat javasol, veszélyeztetve emlékeink jövőjét.

A javaslat legproblémásabb eleme az új műemléki kategóriák bevezetése, mind elnevezésükben, mind a rájuk vonatkozó védelem formájában. A műemlékeket két kategóriába kívánja sorolni: „*kiemelt műemlék*” és a „*nem kiemelt műemlék*”. A „nem” jelzővel ellátott műemlék olyan, nyelvtanilag is hangsúlyozott negatív fogalom, amellyel annak értékes voltát, hazánk épített örökségének fontosságát tagadjuk. A „műemlék” fogalom már eleve az átlagos építészeti emlékek közül kiemelkedő építmények gyűjtőneve, s így „nem kiemelt” jelzővel ellátva minden eddig elfogadott eszmei tartalomnak és társadalmi elvárásnak ellentmondva értelmezhetetlen. A „nem kiemelt műemlékként” jelzett épület szinte értéktelen kategóriát jelent, ellentétben a javaslat indoklásával, ami ezeket továbbra is műemlékként aposztrofálja. Ezért a tervezetben szereplő kategóriákat „műemlék” és „kiemelt műemlék” fogalomra javasoljuk változtatni, a

„nemzeti emlékhely” és „kiemelt nemzeti emlékhely” analógiája szerint.

A javaslat a műemlékek újabb besorolásával a műemlékszám csökkenésével is számol. Az országos védelemből kirostált műemlékeket a helyi önkormányzatok felé próbálja irányítani. Ezek az épületek nem válhatnak automatikusan helyi védetté, mert csak az önkormányzatok dönthetnek sorsukról, nemleges állásfoglalásuk esetén a műemlék sorsa végképp megpecsétlődik.

A javaslat szerint kb. 8000 műemlék és nyilvántartott műemléki érték (eddig II. és III. kategória) minden előzetes vizsgálat nélküli átsorolásával a jelenlegi jogi státuszukban maradnának, vagyis a korábbi eljárási szabályok lennének érvényesek rájuk, és csak egy hosszú értékelési folyamat lezárulásával kerülnének jelen törvény hatálya alá. Ez rendkívüli jogbizonytalanságot okoz majd, és minden szereplő kárára lesz.

A meglévő védett állománynak a „nevesített értékei” alapján, „Értékmeghatározó szakértői vizsgálat” után történne az átsorolás, vagyis a teljes épület helyett annak csak néhány értékesnek vélt elemére korlátozva a védettséget. Ez egyben az alaptörvényi kötelezettség semmibe vételét is jelenti, hiszen az egész épületre, sőt az ingatlanra is kimondott védelem csak rendkívüli indokkal lenne megváltoztatható.

A látható értékeken túl egy történeti épület esetében sok mindent takarnak még a falak, így egy taxatív felsorolás csak hiányos lehet, vagyis a műemlék csak történeti-esztétikai összefüggés nélküli alkotóelemek halmazából állna. Így akár le is lehet majd bontani az értékek kivételével az épületet, mivel az már nem tartozik a védettség alá. Amennyiben a meglévő jogszabályi védelemmel bíró műemléki értékek, a jelenleg még az ingatlanukat is magukban foglaló teljes építmények csak egyes elemükben kapnának védettséget, a visszamenőleges hatályú jogalkotás tiltó elve sérülne. Ehelyett a teljes épületre, telekre kiterjedő védettség fontosságát hangsúlyozzuk és megtartását javasoljuk.

Amennyiben a nevesített értékek bekerülnek a közhiteles nyilvántartásba, akkor oly mértékben meg lesz kötve a tulajdonos keze, hogy még a formaazonos cserét sem végezheti el. Ne felejtjük el, hogy az értékvizsgálat elsősorban művészettörténeti-esztétikai kérdés, és nem a műszaki állapotra koncentrál. A műemléki érték fogalmának a javaslatban szereplő kiegészítésével ellentétben nem a „vagy nevesített műemléki értéke vonatkozásában”, hanem azzal együtt adja azt a történeti, kulturális, eszmei egységet, ami miatt műemlék minősítéssel ruházzuk fel.

Az egyes tudományos dokumentációk egymáshoz való viszonyát a javaslat nem kellően tisztázza, sőt mindezeknek a közhiteles hatósági nyilvántartáshoz sem egyértelmű a kapcsolata, megkérdőjelezve ezzel a jogbiztonság elvét, ami szerint a jogszabálynak világosnak és egyértelmű megfogalmazásúnak kell lennie. Megjegyezzük, hogy már létezik kodifikáltan az „értékvizsgálat”, azaz Értékeltár mint dokumentálási módszer, s így egy újabb fogalom – Értékmeghatározó szakértői vizsgálat – bevezetése indokolatlan.

A központi építészeti-műszaki tervtanács hatáskörének kiterjesztése a műemlékekre csak akkor lenne elfogadható, ha annak tagjaként az adott témához kapcsolódó műemléki szakterület képviselőinek részvétele is biztosított volna az MMA delegáltjának törvényi szinten való előírása mellett.

A fenti alapvetések miatt a törvény elfogadását rendkívül aggályosnak tartjuk, ezért parlamenti végszavazásának elhalasztását javasoljuk.

Régi Épületek Kutatóinak Egyesülete